

А. М. Татлыдаевой; научн. ред. Н. Н. Акулина]. – Спб: Евразия, 1997. – 430 с.

11. Молчанова Е. В. Проблема ценностных ориентаций личности в структуре самосознания: автореферат на соиск. уч. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.11 "Социальная философия" / Е. В. Молчанова. – Чебоксары, 2011. – 26 с.

12. Психологія особистості: словник-довідник / [за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко]. – К. : Рута, 2001. – 320 с.

13. Фреге Г. Избранные работы / Г. Фреге. – М. : Доминтеллектуальной книги, 1997. – 159 с.

14. Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления / М. Хайдеггер. – М. : Республика, 1993. – 447 с.

15. Ясперс К. Общая психопатология / К. Ясперс. – М. : Практика, 1997. – 1053 с.

Анотація

У статті розглянуті поняття "цінність" і "смісл" в історичному, філософському та психологічному аспектах. Проаналізовано різні теоретичні, філософські та психолого-педагогічні підходи до смислоутворюючої управлінської діяльності керівника освітньої установи на засадах аксіологічного потенціалу.

Ключові слова: цінність, смисл, ціннісні орієнтації, професійні ціннісні орієнтації.

Аннотация

В статье рассмотрены понятия "ценность" и "смысл" в историческом, философском и психологическом аспектах. Проанализированы различные теоретические, философские и психолого-педагогические подходы к смыслообразующим управленческой деятельности руководителя образовательного учреждения на основе аксиологического потенциала.

Ключевые слова: ценность, смысл, ценностные ориентации, профессиональные ценностные ориентации.

Summary

The article describes the concepts "value" and "meaning" in historical, philosophical and psychological aspects. There have been analyzed different theoretical, philosophical, psychological and pedagogical approaches to meaning building of management activity of manager of educational establishments on the basis of axiological potential.

Key words: value, sense, value orientation, professional value orientation.

УДК 37.018(477)“1917/1920”

Ю. І. Єрмак,

кандидат педагогічних наук, асистент

(Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького)

РЕОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 1917-1920 рр. (ПЛАН ЄДИНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ)

Постановка проблеми. В умовах частих змін уряду Товариство шкільної освіти (ТШО) в період революцій 1917-1920 років стало осередком національного життя, оберегом української культури. Членами Товариства було створено науково-теоретичну систему українського шкільництва, основою навчально-виховного процесу якої було формування національного змісту освіти. Сам навчально-виховний процес здійснювався на фундаменті українознавства, яке ставило завдання опанувати навчальні дисципліни крізь призму української ментальності. Вагомим і актуальним на сьогодні в науковому доробку педагогічних діячів ТШО є твердження про пріоритетність виховання особистості, концептуальна ідея якого – відродження національної самобутності школи, процес гуманізації

змісту освіти, тісна взаємодія і співпраця в процесі виховання молоді школи, сім'ї й громадськості. Діяльність Товариства шкільної освіти, його доробок у розвитку національної системи освіти й виховання становить певний інтерес з точки зору сьогоденних проблем українського шкільництва в умовах державотворчих процесів та національного відродження. Творчий підхід до використання здобутків ТШО, переосмислення їх до потреб сучасної національної української школи, на думку дослідника, дасть можливість накреслити напрями роботи сучасної школи, які диктуються потребами сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід відзначити, що обговорення питання утворення єдиної загальноосвітньої школи в Україні було продовжено на сторінках часописів того періоду. Так, праці членів ТШО друкувалися на сторінках журналів “Вільна Українська Школа”, “Світло” та ін. Про це свідчать статті Я. Чепіги “До трудової вільної школи”, О. Музиченка “Питання про єдину школу на Україні”, “До історії єдиної школи на Україні”. Теоретичне обґрунтування принципів змісту нової школи було продовжено в статтях С. Русової, І. Стешенка, С. Сірополка, С. Черкасенка, Г. Гринька, М. Василенка, І. Огієнка, Т. Лубенця, В. Науменка, С. Постернака та ряду інших педагогів.

У IV розділі праці “Реформа школи й освіти на Україні – на шляху до єдиної, вільної трудової школи” С. Постернак висвітлив загальні положення “Проекту єдиної школи” і підсумував роль Товариства шкільної освіти як фундатора плану єдиної школи: “План єдиної школи на Україні в загальних рисах виробила спеціальна комісія Товариства шкільної освіти ще влітку) 1917 р. і винесла на розгляд другого Всеукраїнського Учительського з'їзду, який і ухвалив його...” [187, с. 39].

І. Крилов, спираючись на книгу “Проекту Єдиної школи на Україні”, дав ґрунтовний аналіз основних положень цього проекту, охарактеризував розробку та втілення в життя ідеї єдиної школи і також вказав, що питання єдиної школи було в центрі уваги й Товариства шкільної освіти [130, с.33].

До наукових джерел сучасного періоду з цієї тематики можна віднести дослідження сучасних авторів таких, як Л. Березівська, О. Завальнюк, О. Зубалій, М. Кукурудзяк, О. Любар, В. Майборода, С. Майборода, Л. Медвідь, Д. Рященко, О. Сухомлинська, Ю. Телячий та ін.

Мета роботи – розглянути діяльність Товариства шкільної освіти з реорганізації освітньої системи України 1917-1920 рр., що пізніше трансформувалась завдяки провідним діячам товариства – Т. Лубенцю, С. Постернаку, С. Русовій, І. Стешенку, П. Холодному та ін., у План єдиної національної школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На першому Всеукраїнському учительському з'їзді 1917 року постало питання про початок організації єдиної школи на Україні. Була ухвалена постанова про ліквідацію багатоступеневості шкіл і створення єдиної початкової школи, яка давала б повну підготовку учнів до навчання в середній школі. У резолюції з'їзду висловлювалось прохання до Української Шкільної Ради “... в якнайближчому часі скликати вчителів і громадських діячів для розгляду підвалин і плану збудування національно-демократичної школи в

Україні” [1, с. 23].

Отже, крім змін, які відбувалися в управлінні освітою, необхідно було реформувати і саму систему освіти.

Чому постало питання про реформу школи? Річ у тому, що на території нашої держави, як і в усій царській Росії, не було єдиної системи навчальних закладів, побудованої за принципом наступності. С. Постернак свідчив: “Школа кожного народу є продукт всієї попередньої історії цього народу, продукт розвитку його економічних, соціальних, політичних і культурних форм і відносин, до кожної стадії розвитку яких пристосовуються завдання і цілі школи, форми і типи шкіл, самий зміст, програми й методи школи”.

Так було й на Україні. Як наслідок усієї попередньої історії, згідно з тими завданнями, які ставили школі на Україні самодержавний уряд та керуючі кола бюрократії й громадянства, ми не мали до революції на Україні якоїсь єдиної системи шкіл, збудованої по певному плану. Навпаки, нам зосталося в спадщину страшне накопичення різних типів шкіл, не пов’язаних між собою ні якоюсь однією ідеєю, ні якимсь єдиним планом або системою: тут і школи грамоти, і різні типи початкових шкіл, однокласових і двокласових, і церковно-парафіяльні, і вищі початкові, і різні категорії й типи середніх шкіл, нарешті, ціла низка різних типів професійних і відомчих шкіл. Ніякої узгодженості в програмах цих різних типів шкіл, навпаки, ціла низка з них заводила дітей у такий кут, з якого безпосереднього виходу до другого типу школи далі не було.

Нова українська школа мусила замінити ці всі різноманітні, різносистемні й різновідомствени типи шкіл системою єдиної школи, збудованого по єдиному плану” [2, с. 40-42].

Тому й постала перед першим Міністром освіти І. Стешенком проблема об’єднати різні типи навчальних закладів у єдину освітню систему. Це завдання було нелегким, особливо якщо зважити на умови, в яких потрібно було звести нову будову. Проте І. Стешенка це не спинило. Він виступив ініціатором формування спеціальної комісії Товариства шкільної освіти, головним завданням якої було опрацювання плану єдиної школи. Такий план було підготовлено ТШО в загальних рисах, знову-таки за рекордно короткий час – 1,5 місяці, – й подано на розгляд другого Всеукраїнського вчительського з’їзду, який затвердив цей документ [3].

Для того, щоб усвідомити сутність концепції єдиної школи, запропонованої ТШО, наведемо витяг з резолюції II Всеукраїнського учительського з’їзду з цього питання: “Національна школа є не тільки ідеальне гасло, а конкретна психологічна, педагогічна і соціально-політична вимога, то школа на Україні повинна не лише зберегти рідну мову, але змінити також і свої програми. В шкільній роботі мусить мати місце національна творчість словесна, музична, мистецька, в згоді з індивідуальними нахилами дітей, широке ознайомлення з рідним краєм, його історією і місцевим життям...” [4].

На другому Всеукраїнському учительському з’їзді виступив з доповіддю від ТШО П. Холодний, який і ознайомив присутніх з проектом основних положень плану єдиної школи, виробленими комісіями ТШО.

Згідно з доповіддю П. Холодного школа повинна була мати такі риси: початкова школа має бути загальноосвітньою, з 7-річним курсом навчання, але через складні економічні та політичні умови тимчасово можна було обмежитися курсом перших чотирьох років, а курс останніх трьох років треба було приладнати до сучасних вищих початкових шкіл. До середніх шкіл були віднесені гімназії з чотирирічним курсом навчання, технічні школи, сільськогосподарські, вчительські семінарії. Їх програм мали бути такими, щоб до них можна було вступити після закінчення 7-річної загальноосвітньої школи [1, с. 29].

Національна школа повинна була бути єдиною і організованою так, щоб усі діти мали право на безкоштовну початкову, середню і вищу освіту, на забезпечення підручниками. Школа має бути обов'язковою і світською, але за бажанням батьків можливе введення викладання релігії [2, с. 40-41].

Система єдиної школи передбачала і ланку позашкільної освіти. Під цим розумілася широка мережа культурно-освітніх установ, розрахованих в основному на дорослих. Це бібліотеки, народні університети, кінематограф, клуби, театри, хори, музеї, народні оркестри, гуртки фізичного виховання і самоосвіти, мистецькі виставки або виставки народних виробів тощо. Визначалися такі форми їх роботи: продаж книжок, читання лекцій, народні читання, виставки і т.д.

Другий Всеукраїнський учительський з'їзд ухвалив цей проект і доручив Секретаріатові Народної Освіти детально розробити план управління єдиною школою, беручи до уваги основні положення проекту.

У резолюції другого Всеукраїнського учительського з'їзду зазначалося в п.13: "Просити Генеральний Секретаріат Народної Освіти по змозі швидше виробити детальну програму єдиної школи у відповідності з проектом, ухваленим з'їздом". Виконання цієї резолюції було покладено на ТШО. Як свідчать архівні документи, 1 жовтня 1917 р. Рада Товариства скликала загальні збори. На них, крім інших питань, була заслухана пропозиція П. Холодного організації щодо предметних комісій для складання програми єдиної школи. Збори ухвалили: "Для реалізації рішень другого Українського з'їзду учителів організувати комісії: історичну, історико-філологічну, природничо-географічну, математичну, українського правопису".

Перед комісіями були поставлені завдання:

- 1) виготовити термінології з різних галузей наук;
- 2) виробити шкільні програми з різних предметів;
- 3) скласти нові і переглянути існуючі підручники;
- 4) видати покажчики літератури з різних наук;
- 5) скликати представників наук і педагогів для встановлення правопису.

Крім того, збори висловили побажання скласти книгозбірник матеріалів з реформи середньої школи, доручити Раді Товариства "запропонувати Генеральному Секретарю організувати видання офіційного педагогічного органа, залучати в комісії представників науки; вчителів з перефирії". Зборами прийнято до уваги пропозицію І. Задорожного, щоб при складанні проекту було враховано інтереси професійних шкіл. Після всіх обговорень загальні збори ТШО вирішили

скласти план проекту єдиної школи і винести її на розгляд Генерального Секретаріату [5, арк. 9].

Протягом 1917 р. комісіями при ТШО були розроблені: елементарна термінологія, правопис, підручники, а також ряд теоретичних положень, що лягли в основу проекту єдиної школи [5, арк. 2-3].

При розробці змісту освіти для нової української школи автори виходили з принципових положень про те, що зміст освіти – це система наукових знань про природу, людину і суспільство, спрямованих на підготовку інтелектуально й духовно розвиненої особистості; зміст освіти зумовлений метою і завданнями виховання, повинен забезпечувати нерозривний зв'язок навчання з життям, теорії з практикою, ґрунтуватись на національній основі. Основними ідеями науково-педагогічних концепцій цих педагогів щодо національної освіти і виховання було те, що в державі має існувати цілісна система національної освіти і виховання, яка включатиме дошкільні заклади, школу, позашкільні установи, тобто українська школа повинна стати єдиною, трудовою, національною, виховуючою і загальноосвітньою [6, с.13].

Ці напрацювання Товариства шкільної освіти і вчителства було взято Генеральним Секретаріатом Освіти, а потім Міністерством Народної Освіти за основу проекту єдиної школи. Роботу по створенню проекту проводила ціла низка (більше десятка) комісій під керівництвом заступника Міністра Народної Освіти П. Холодного. Спочатку малася на увазі розробка програми навчання з окремих предметів, а потім зведення в єдиний документ. Але робота по створенню таких програм виявилась досить кропіткою та довготривалою [2, с. 40].

За словами очевидця і учасника цих подій С. Сірополка, для реалізації завдань по створенню проекту єдиної школи Генеральним Секретаріатом Освіти були утворені комісії, до складу яких увійшли члени ТШО, відомі на той час педагоги, вчені. Вони розпочали розробку планів та програм, що відповідали б вимогам новостворюваної єдиної загальноосвітньої української національної школи. Надзвичайно несприятливі обставини політичного життя на Україні, з частими переворотами й змінами урядів, міністрів народної освіти, гальмували цю роботу, тому праця комісій щодо єдиної школи та всенародного навчання на довгий час припинялася [7, с. 460-470].

Охарактеризувати роботу членів ТШО по створенню проекту єдиної школи можна словами з книги І. Крилова "Система освіти в Україні (1917-1930)": "Питання Єдиної Школи наскільки було в центрі Міністерства Народної Освіти й Товариства шкільної освіти, що над виданим у 1919 р. її проектом працювало за далеко неповними даними 136 осіб науковців, професорів і вчителів. Опрацьовуючи проект Єдиної Школи, освітні працівники відбули понад 60 засідань комісій, 53 наради комісій і 10 спільних нарад... Хоч за короткий час державної самостійності не було можливостей створити викінчену систему освіти від низу й догори, все ж віхи тієї майбутньої системи ясно були позначені" [1, с. 33].

Тільки за часів Директорії остаточно "Проект єдиної школи на Україні" допрацьовано під керівництвом П. Холодного, але утвердження в

Україні радянської влади не дало змоги втілити його в життя. Видано "Проект єдиної школи" у Кам'янці-Подільському 21 жовтня 1919 р. і затверджено Радою Республіки 17 червня 1921 р. в Тарнові. Він подав не лише контури загальноосвітньої школи в Україні, а й детально розроблені навчальні плани першого і другого ступеня й повні, розгорнуті програми кожного класу і з кожного предмета. За свідченням С. Сірополька, за "Проектом єдиної школи на Україні" у 1919 р. здійснювалося навчання в школах Поділля [7, с. 471]. Використали цей проект і комісії з реформування освіти у Чехословаччині [8, с. 107]. Прийнятий проект єдиної школи обіймав загальноосвітню школу, що мала своїм основним завданням виховання, віддаючи справи навчання школі професійній.

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Таким чином, можна зробити висновок, що фундатором створення "Проекту Єдиної школи на Україні", який ліг в основу розбудови української освіти, була громадська організація – Товариство шкільної освіти, яка заклала наукові основи українізації школи, створювала єдину цілісну систему освіти, що мала бути побудована за новими принципами, програмами, змістом і відповідала б інтересам українського народу. Комісіями ТШО були розроблені основні положення розбудови національної школи, науково-теоретичні засади національної освіти і виховання.

За будь-яких політичних умов Товариство шкільної освіти дбало про інтереси української школи й культури, вся його діяльність була підпорядкована головній меті – утвердженню теоретичних основ і практичному створенню української національної школи на засадах гуманізму, демократизму, народності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крилов І. Система освіти в Україні (1917 – 1930) / І. Крилов. – Мюнхен, 1956. – 96 с.
2. Постернак С. Із історії освітнього руху на Україні за часів революції 1917 – 1919 рр. / С. Постернак. – Київ, 1920. – 128 с.
3. Лікарчук І. Л. Стешенко Іван Матвійович / І. Л. Лікарчук // Міністри освіти України [Монографія]: В 2 т. – К., 2002. – Т. : (1917-1943 рр.). – 2002.
4. Робота другого Всеукраїнського учительського з'їзду // Вісник педагогічно-професійного з'їзду. – 1917. – 10, 11, 14, 15, 16 серпня.
5. Державний архів м. Києва
Ф. 346 Товариство шкільної освіти
Оп. 1.
Спр. 1. Протоколи загальних зборів, комісій Товариства шкільної освіти, 25 арк.
6. Вільна Українська Школа: Орган Всеукраїнської учительської спілки. – 1918-1919 шк. р. – № 8-9.
7. Сірополько С. Історія освіти в Україні / С. Сірополько. – К. : Наукова думка. – 2001. – 490 с.
8. Усатенко П. Українська національна школа. Минуле й майбутнє / П. Усатенко. – Київ, 2003. – 137 с.

Анотація

У статті розглядається діяльність просвітницьких товариств з реорганізації освітньої системи України (1917-1920), що стало поштовхом до впорядкування навчальних закладів та створення і втілення в життя Плану єдиної школи. Для цього провідними діячами під керівництвом П. Холодного були організовані предметні комісії для складання програми єдиної школи і розроблені елементарна термінологія, правопис, підручники, а також ряд теоретичних положень, що лягли в основу Проекту єдиної школи.

Ключові слова: План єдиної національної школи, Товариство шкільної освіти, перший і другий Всеукраїнські учительські з'їзди, українське шкільництво, предметні комісії.

Анотація

В статті розглядається діяльність просвітительських обществ по реорганізації освітньої системи України (1917-1920), що стало толчком к упорядочению учебных заведений и созданию, а также воплощению в жизнь Плана единой школы. Для этого ведущими деятелями под руководством П. Холодного были организованы предметные комиссии для составления программы единой школы и разработаны элементарная терминология, правописание, учебники, а также ряд теоретических положений, которые легли в основу Проекта единой школы.

Ключевые слова: План единой национальной школы, Общество школьного образования, первый и второй Всеукраинские учительские съезды, украинское образование, предметные комиссии.

Summary

The article discusses the educational activities of the societies for the reorganization of the educational system of Ukraine 1917-1920, what was the impetus to streamline the educational institutions and the creation and implementation of the single school Plan.

Key words: Plan national school, the Society school, the first and second all-Ukrainian teachers' Congress, Ukrainian education, the subject Commission.

УДК 378.14.015.62

А. Ю. Заболоцький,

директор центру дистанційного навчання
(Університет економіки і права "КРОК")

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ВНЗ

Постановка проблеми. Освіта має стати таким соціальним інститутом, який здатен надавати особі різноманітні послуги, зокрема отримання післядипломної та додаткової освіти, що дозволяє навчатися безперервно. Цей процес неможливий без запровадження у вищі навчальні заклади України дистанційного навчання, а отже, виникає необхідність сформувати типову модель запровадження дистанційного навчання у ВНЗ.

Аналіз досліджень і публікацій. Значну роль у підтримці дистанційної освіти, зокрема у вищих навчальних закладах, відіграють інформаційно-комунікаційні технології, що пронизують як сам процес навчання, так і управління. У галузі використання ІКТ у навчально-виховному процесі накопичено значний науковий потенціал: праці В. Бикова, В. Беспалька, А. Верланя, А. Гуржія, М. Жалдака, Л. Карташової, Т. Коваль, А. Кудіна, О. Ляшенка, Н. Морзе, Ю. Машбиця, В. Монахова, С. Ракова, В. Сергієнка, О. Співаковського, О. Спіріна та ін.

Метою статті є спроба сформувати вимоги до моделі дистанційного навчання у ВНЗ.

Основна частина. Під "дистанційним навчанням" В. Биков та В. Кухаренко [1] розуміють форму організації навчального процесу, за якої її активні учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) досягають цілей навчання, здійснюючи навчальну взаємодію принципово й переважно на відстані, яка не дозволяє і не передбачає безпосередньо навчальну взаємодію учасників віч-на-віч інакше, ніж коли учасники територіально перебувають поза межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії та коли в